

ERAZMUS

ROTTERDAMSKÝ

Chvála bláznivosti

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Edícia svetových mysliteľov

Translation © Oľga Gajdošová-Toscanová 1985, 2012
Cover design © Dušan Babjak 2012
Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava 2012
e-mail: vsess@stonline.sk
<http://www.vssss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

Z latinského originálu *Desiderius Erasmus: Laus Stultitiae*, Leyden 1706
preložila a poznámky napísala Oľga Gajdošová-Toscanová.

Zodpovedná redaktorka Marta Činovská
Návrh a realizácia obálky Dušan Babjak
Sadzba a tlač ETERNA Press, s. r. o.
Vydanie druhé,
vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov prvé
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-455-3

ERAZMUS ROTTERDAMSKÝ
CHVÁLA BLÁZNIVOSTI

ERAZMUS
ROTTERDAMSKÝ

Chvála bláznivosti

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

ERAZMUS ROTTERDAMSKÝ
POSIELA POZDRAV PRIATELOVI
THOMASOVI MOROVI

Nedávno som sa vracal späť z Talianska do Anglicka. Aby som celý ten čas, čo som presedel na koni, nemárnil neučeným a nevedeckým táraním, radšej som alebo rozmýšľal o našich spoločných záľubách, alebo som sa tešil spomínaním na svojich učených a milých priateľov, ktorých som tam zanechal. Spomedzi nich si mi, pravdaže, na prvom mieste prichádzal na um ty, môj Morus. Práve s tebou, aj keď nás delili vzdialenosti, som sa v duchu stretával tak, akoby si bol osobne prítomný. Prisahám, že pre mňa niet nič príjemnejšie v živote ako stykať sa s tebou.

Pretože som usúdil, že mi niečo treba robiť a tento čas sa mi videl málo vhodným na vážne úvahy, zapáčiło sa mi skladať chváloreč na Móriu, to je Bláznivosť. Zaiste sa spýtaš, aká múdra hlava mi to poradila. Nuž, ponajprv mi k tomu dalo podnet tvoje rodné meno Morus. To je gréckemu slovu Mória natolko blízke, nakoľko si ty sám od jeho zmyslu vzdialený. Ba veru podľa všeobecnej mienky si jeho opakom. Navyše som sa domnieval, že tebe sa bude toto moje rozmarné dielko osobitne pozdávať, pretože sa obyčajne dobre zabávaš na takýchto žartoch, najmä ak sú bystré a poučné; vôbec máš k celému ľudskému životu akýsi úsmevný demokritovský postoj. Hoci sa pre svoje jedinečné prenikavé nadanie odlišuješ od priemerných ľudí, predsa vďaka svojej neuveriteľne milej a prívetivej povahe vieš s každým jednať ľudsky prirodzene. Preto iste nielenže s radosťou prijmeš toto malé rečnícke cvičenie ako spomienku na svojho priateľa, ale ho aj určite vezmeš pod svoju ochranu. Veď som ho tebe venoval, takže už nie je moje.

Lebo jedovatí kritici nebudú meškať: časť z nich ma bude lži vo obviňovať, že sú to bezvýznamné taľafatky, než aby sa o nich patrilo písať teológovi, druhí zas, že sú príliš štiplavé a nezodpovedajú kresťanskej umiernenosti. Budú kričať, že napodobňujem „starú komédiu“, alebo že som nejaký nový Lukianos a bijem

všetko hlava-nehlava. Tak teda tí, čo sa pohoršujú nad ľahkovážnym námetom a žartovným spracovaním, nech, prosím, uvážia, že ja som to nevymyslel, ale že to iste už dávno robievali veľkí spisovatelia. Veď už pred mnohými storočiami zložil Homér svoju posmešnú Vojnu žiab a myši, Vergílius Maro Komára i Desiatu a Ovídius Orech. Ďalej Polykrates i jeho protivník Isokrates ospevovali Busirida, Glaukon zas Nespravodlivosť, Favorínus Tersita a štvordňovú zimnicu, Synesius Plešinu, Lukianos Muchu a Parazita. A aké vtipy si strúhali Seneca v Nanebovzatí Claudia, Plutarchos v rozhovore Grylla s Odyseom, Lukianos a Apuleius v Somárovi a nejaký anonym v Závete bravčeka Grunnia Korokotu, o ktorom sa zmieňuje i svätý Hieroným. Nestačí? Tak nech si táto časť kritikov láskavo predstaví, že som si pre potešenie zahrál i šachy, alebo ešte lepšie, že som si ako decko zajazdil na trstinovej palici ako na koníkovi. Totiž ak doprajeme každému stavu primeranú zábavu, aká by to bola nespravodlivosť zakazovať akékoľvek rozptýlenie mužom pera. Najmä keď práve ich žarty navodzujú vážne zamyslenie a keď sa smiešna stránka podáva tak, že čitateľ (pravda, ak len nie je načisto padnutý na hlavu), si z nich odnáša neraz viac osohu ako z vážnych a honosných diel určitých autorov. Tak napríklad jeden z nich velebí rečníctvo alebo filozofiu dlho smolenou rečou, druhý opisuje slávne činy nejakého panovníka, ďalší predpovedá budúcnosť a iný vymýšľa nové sporné problémiky, čo nestoja ani za reč. Ak totiž niet nič hlúpejšie než robiť si vtipy z vážnych vecí, tak zas niet nič krajšie ako podať žart tak, aby vtipkár nepôsobil dojmom, že si zažartoval. Prirodzene, posudzovať moje dielo bude vecou iných. Hoci, ak ma len načisto neklame vlastná márnomyseľnosť, vychválil som Bláznivosť, vôbec nie však bláznovsky. Ale už je naozaj načase vrátiť sa k posmeškárom – kritikom mojej štiplavosti. Vždy bolo výsadou tvorivého talentu slobodne a beztréstne sa vysmievať zo všeobecných stránok ľudského života. Ide len o to, aby sa táto výsada nezvrhla na zúrivé útoky. Preto sa tým väčšmi čudujem, aké útlocitné uši majú dnes ľudia, že už nechcú počuť takmer nič iné ako slávnostné pocty. Ba niektorí ľudia sú až natoľko prehnane zbožní, že skôr strpia i tie najvrúhavejšie výroky proti Kristovi ako najnevinnej-

ší Žart o pápežovi a panovníkovi, pravda, najmä ak ide o majetkové veci. Ako sa vám však javí človek, ktorý si doberá ľudí a ich život tak, že pritom neútočí menovite na nikoho? Je štiplavý? Alebo skôr sa vám zdá, že poučuje a napomína. Ináč, preboha, pod koľkými menovanými osobami si tu uťahujem sám zo seba! Okrem toho, kto útočí bez rozdielu na všetkých ľudí, ten sa zrejme nehnevá na žiadneho jednotlivca, ale na ľudské poklesky všeobecne. Teda, ak bude niekto kričať a cítiť sa urazený, dá tým len najavo buď svoje zlé svedomie, alebo strach. Svätý Hieroným si zavtipkoval oveľa voľnejšie a štiplavejšie, lebo sa často nezháčil ani pred menami karhaných osôb. Ja veru neuvádzam mená a navyše som použil taký mierny spôsob vyjadrovania, že láskavý čitateľ ľahko pochopí, že mi išlo skôr o to, aby som pobavil, než štiplavo zapáral. Ani som nikde nerozvíril, tak ako Juvenál, hlboké bahno ľudských hriechov; usiloval som sa posudzovať skôr veci smiešne ako nepekné. Naostatok, koho neuspokoja ani tieto dôvody, nech si aspoň spomenie, aké krásne je byť hanený Bláznivosťou: veď keď som už z nej urobil hovoriacu osobu, bolo mi treba prispôbiť sa jej povahe. Ale načo to vykladám tebe, takému jedinečnému obhajcovi, že dokážeš úspešne obhájiť aj prípady s malými výhľadmi na úspech. Buď zdravý, vysoko výrečný Morus, a horlivo obraňuj svoju Móriu!

Na vidieku dňa 9. júna 1508

